



Jagoda Semków

Kustosz i kierownik Działu Dokumentacji
Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku

E-mail: j.semkow@muzeumkopernika.pl

Tropem Kopernika. Poszukiwania grobu i ponowny pochówek Wielkiego Astronoma

Streszczenie

Artykuł przedstawia problematykę upamiętnienia w katedrze we Fromborku wybitnego uczonego, Mikołaja Kopernika, pochowanego bezimiennie w 1543 roku. Prowadzone przez wieki poszukiwania miejsca wiecznego spoczynku astronoma nie przyniosły rezultatu. W 2005 roku zespół badaczy, pod kierunkiem profesora Jerzego Gąssowskiego, odnalazł fragmenty szkieletu w najbliższym otoczeniu ołtarza świętego Krzyża, którym w przeszłości opiekował się Kopernik. Przeprowadzone badania antropologiczne czaszki pozwoliły na zrekonstruowanie twarzy astronoma, porównywanej z zachowanymi wizerunkami Kopernika. Część środowiska naukowego nie zgadzała się z przedstawionymi wynikami badań. Ich autentyczność została potwierdzona zgodnością genetyczną DNA, zawartego w wydobytych szczątkach, z materiałem pobranym z włosów astronoma, odnalezionych w należącej do niego *Calendarium Romanum*, znajdującym się w Uppsali w Szwecji. Po pięciu latach od ogłoszenia wyników badań, odbył się uroczysty, ponowny pochówek Kopernika, poprzedzony peregrynacją do miejsc związanych z życiem i działalnością kanonika. Miejsce wiecznego spoczynku w katedrze fromborskiej upamiętniono monumentalnym pomnikiem nagrobnym.

22 maja 2010 roku w bazylice archikatedralnej we Fromborku odbył się uroczysty, ponowny pochówek Mikołaja Kopernika. Dlaczego dopiero po 467 latach zorganizowano pochówek, który został określony w mediach mianem „ponowny”.

Historia pochówków kanoników w katedrze we Fromborku sięga kilka wieków wstecz. Kanonicy, instalowani w Kapitułe Warmińskiej, otrzymywali pod opiekę jeden z 16 ołtarzy bocznych znajdujących się przy filarach, w przestrzeni międzynawowej, przy których po śmierci byli grzebani, dlatego ołtarz kanonika wskazywał także na miejsce pochówku. Przez wieki w katedrze pochowano setki osób. Trumny składano w grobach ziemnych, po czym układano nad nim posadzkę z cegły, a w późniejszych wiekach z płyt kamiennych, a niektóre już wkrótce po pogrzebie, upamiętniano nagrobkiem. Nie wszystkie groby były oznakowane, czasami kolejne wkopywano w pochówki już istniejące, a przez to w różnym stopniu bywały one uszkodzone, a kości przemieszane.² Spośród wszystkich wystawionych płyt i epitafiów do dziś zachowało się 128. Niektóre z nich przenoszono w inne miejsce i nie zawsze kryją miejsca pochówku, a pełnią jedynie funkcje upamiętniające tych, którzy tu zostali pochowani.

¹ Borawska T., *Mikołaj Kopernik i jego świat. Środowisko. Przyjaciele. Echa wielkiego odkrycia (nadbitka)* Toruń 2014, s. 413.

² Morysiński T., *Mikołaj Kopernik – Historia poszukiwań jego grobu we Fromborku*, <https://madeinwm.pl/mikolaj-kopernik-historia-poszukiwan-jego-grobu/> [dostęp 20.10.2025].

³ *Katalog zabytków sztuki: Braniewo, Frombork, Orneta i okolice*. red. Arsyński M., Kutzner M., 1981, s. 71.

A gdzie, spośród setek kanoników został pochowany Mikołaj Kopernik? Obecnie, w czasach nam współczesnych, po upływie niemal pięciu wieków, nie potrafiono precyzyjnie określić miejsca jego wiecznego spoczynku. Wskazywano na otoczenie ołtarza świętego Bartłomieja, ołtarza Krzyża Świętego (dawniej Wacława) lub na przestrzeń w pobliżu ołtarza Najświętszego Sakramentu w nawie głównej.⁴ Wzięto się to stąd, że po śmierci Kopernika nie położono na jego grobie płyty ani nie wykonano epitafium. Dopiero po objęciu diecezji i po przybyciu do Fromborka biskupa Marcina Kromera, zgodnie z jego wolą, wykonano pierwszą tablicę pamiątkową i umieszczono po wewnętrznej stronie ściany południowej katedry. Działo się to w 1581 r, w 38 lat po śmierci uczonego, kiedy nikt już nie pamiętał gdzie został pochowany.⁵ Tablica znajdowała się w najbliższym otoczeniu ołtarza świętego Bartłomieja, bo być może w innym miejscu nie było wolnej przestrzeni. Po blisko 150 latach, przy budowie Kaplicy Zbawiciela w 1735, (zwanej też od nazwiska fundatora kaplicą Szembeka), tablicę Kopernika zdjęto i w 1746 wybudowano w tym miejscu monumentalne epitafium biskupa Krzysztofa Andrzeja Szembeka. Płytę Kopernika przeniesiono do zakrystii, ale z czasem ślad po niej zaginął.

Czy rzeczywiście to pierwsze epitafium zawieszono w pobliżu miejsca pochówku astronoma? W roku 1618, w czasie podróży do

Fromborka, prof. Akademii Krakowskiej Jan Brożek widział ją jeszcze wiszącą w miejscu, gdzie dziś znajduje się wejście do kaplicy Szembeka i przepisany tekst z tablicy zawiózł do Krakowa, dzięki czemu znamy jego treść. Największe znaczenie ma umieszczona tam data śmierci astronoma - *Obiit Anno. M. D. XLIII. Die XXVIII. Maii.* (zmarł w roku 1543 24 maja).⁶ Tuż po zaginięciu tej tablicy, już w 1735 roku kapituła chciała uhonorować uczonego i zleciła wykonanie nowego epitafium, które umieszczono w bardziej eksponowanym miejscu, na drugim filarze północnym od strony ołtarza Najświętszego Sakramentu. W 1760 roku nad płytą epitafijną dodano portret Kopernika namalowany na blasze w otoku wieńca z liści laurowych, którego autorem był malarz królewiecki, Andrzej Knoppe (Konopke).⁷ Taka lokalizacja przyczyniła się do zamieszania związanego z poszukiwaniem grobu Kopernika. W 1802 roku do Fromborka przybyli przedstawiciele Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Tadeusz Czacki i Marcin Molski i sugerując się tradycją chowania kanoników przy ołtarzach, którymi się opiekowali, podnieśli płytę znajdującą pod tym epitafium, po czym ze wstydem ją położyli.⁸ Pod płytą odkryto szczątki Henryka Fleminga, jednego z pierwszych biskupów, który został pochowany w 1300 roku. Był to czas, kiedy katedra była jeszcze dużo mniejsza, w konstrukcji drewnianej i w miejscu obecnego ołtarza Najświętszego Sakramentu znajdowało się prezbiterium i ołtarz główny, przy

⁴ Kokowski M., *Michał Poszukiwania grobu Kopernika: refleksje advocati diaboli*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 52/1, 2007 rok, s. 122.

⁵ Jezierski J., *Poszukiwanie grobu, identyfikacja szczątków i powtórny pogrzeb Mikołaja Kopernika*, „Nurt SVD” 45/1 (129), 2011, s.229.

⁶ Borawska T., *Mikołaj Kopernik i jego świat...* (op. cit) 2014, s. 421: „Pełny tekst epitafium, łącznie z datą śmierci, znany jest od dawna z wydrukowanego w 1627 roku przez Szymona Starowolskiego Setnika pisarzy polskich”, Epitafium Mikołaja Kopernika we Fromborku na tablicy marmurowej:

D.O.M. Mikołajowi Kopernikowi toruńczykowi doktorowi sztuk i medycyny, zasłużonemu kanonikowi warmińskiemu, wybitnemu astrologowi, czcigodny Marcin Kromer, biskup warmiński na cześć i pamięć dla potomności ł w roku pańskim 1581 r. zmarły 1543 dnia 23 maja. Reprodukacja epitafium znajduje się między innymi w: W. Tatarkiewicz, *Mikołaj Kopernik a symetria świata*, „Rocznik Krakowski”, 43: 1972, s. 17.

⁷ Kączkowska A., *Epitafium Mikołaja Kopernika we Fromborku*, „Ochrona Zabytków” 6/1 (20), 1953, s. 55:

NICOLAO COPERNICO THORVNENSI CATHEDRALIS HVIVS ECCLAE VARMIIENSIS OLIM CANONICO ASTRONOMO CELEBERRIMO CVIVS NOMEN ET GLORIA VTRVMQVE REPLEVIT ORBEM MONVMENTUM HOC IN FRATERNI AMORIS AESTIMATIONISQVE TESSERAM PRAELATI, CANONICI, TOTVMQVE VARMIIENSE CAPITVLVM POSVERE.

Obecnie pod epitafium znajduje się jeszcze gałązka palmowa wykonana z brązu, pochodząca z Grobu Nieznanego Żołnierza, którą dodano w 1946 roku.

⁸ Jezierski J., *Poszukiwanie grobu...*, op. cit. s. 230: „Leopold Prowe (XIX wiek) ustalił, że w Kapitułe obowiązywał zwyczaj grzebania kanoników przy ołtarzu, przy którym sprawowali służbę Bożą”.

którym grzebano pierwszych biskupów.⁹ Kolejną próbę odszukania grobu astronoma podjęto w 1807 roku na rozkaz Napoleona. Jego oficerowie, pod dowództwem Gerarda Gley'a, bezskutecznie prowadzili poszukiwania, jednak nie przyniosło to żadnego rezultatu.¹⁰ Kilkadziesiąt lat później, w 1781 roku biskup warmiński Filip Kremetz chciał upamiętnić wielkiego astronoma, proponując wybudowanie nagrobka w katedrze, ale to także nie doszło do skutku.¹¹ W 1909 roku pod posadzką katedry rozprowadzano system rur do grzejników centralnego ogrzewania.¹² W wykopie w pobliżu kaplicy Szembeka, zauważono wiele trumien, ustawionych jedna na drugiej, ale to nie były badania poszukiwawcze, ale prace techniczne bez nadzoru archeologicznego. Dopiero na początku stycznia w 1939 roku, na Uniwersytecie Królewieckim, w ramach obchodów tygodnia Emanuela Kanta i Mikołaja Kopernika, Niemcy podjęli próbę odszukania grobu Astronoma, z zamiarem wystawienia pomnika. Badania prowadzili w pobliżu ołtarza świętego Bartłomieja. Wybór miejsca wyznaczono na podstawie zapisów historyków niemieckich, którzy opierając się na istnieniu w tym miejscu pierwszego epitafium, wskazywali otoczenie ołtarza świętego Bartłomieja. W badaniach uczestniczyła grupa naukowców pod kierunkiem konserwatora prowincjonalnego Prus, Conrada Steibrechta:

“Znaleziono tam trumnę z dobrze zachowanymi szczątkami niezidentyfikowanego kanonika. Podjęto także prace badawcze w pobliżu kaplicy Szembeka – w miejscu, gdzie przebiegał kanał grzewczy, wykonany w 1909 roku. Tam też znaleziono kilka trumien umieszczonych jedna na drugiej. Niektóre z nich wydobyto (po uprzednim dokładnym sfotografowaniu, a nawet prześwietleniu rentgenem) i przewieziono do

Królewca w celu przeprowadzenia dokładnych badań.”

Niestety, wojna pokrzyżowała plany badawcze i wyników prac nigdy nie ogłoszono.¹³

W 1941 roku warmiński historyk Hans Schmauch doszedł do przekonania, że Kopernik powinien być pochowany przy czwartym ołtarzu (świętego Krzyża, wcześniej świętego Wacława) w prawym rzedzie, a nie przy siódmym – jak sądzono wcześniej. Jednak Schmauch nie był konsekwentny, ponieważ zgodził się z tezą, że Kopernika pochowano z jakiegoś powodu nie przy jego ołtarzu (czwartym) lecz przy siódmym. Takie rozwiązanie zasugerował mu Eugen Brachvogel. W 1973 roku dr Jerzy Sikorski z Olsztyna, historyk, pracownik państwowych służb konserwatorskich, doszedł do przekonania, że Mikołaj Kopernik jako kanonik nie zmieniał swojego pierwotnego ołtarza (czwartego) i powinien być przy nim pochowany.

Przez lata, kiedy po II wojnie turyści odwiedzający katedrę pytali o miejsce spoczynku wielkiego astronoma, znajdowali jedynie epitafium znajdujące się przy ołtarzu Najświętszego Sakramentu. Przekazy historyczne nadal podtrzymywały tezę o grobie Kopernika, który miał znajdować się przy siódmym ołtarzu bocznym po stronie południowej, gdzie istniało pierwsze epitafium biskupa Kromera z 1581 roku. Kolejnym wskazaniem na ten ołtarz było ufundowanie popiersia Kopernika, które ustawiono przy ołtarzu świętego Bartłomieja z okazji 500. rocznicy urodzin uczonego.

Innego zdania był historyk olsztyński, dr Jerzy Sikorski, który udowadniał przynależność ołtarza świętego Wacława (obecnie Krzyża

⁹ Jezierski J., *Spór wokół grobu i drugiego pochówku Mikołaja Kopernika*, dr hab. T. Węclawowicz z Papieskiego Uniwersytetu Jana Pawła II w Krakowie, grzebano w wiekach średnich biskupów.

¹⁰ Toruński Serwis Turystyczny, *Gdzie naprawdę jest pochowany Mikołaj Kopernik?* <https://www.turystyka.torun.pl/art/534/gdzie-naprawde-jest-pochowany-mikolaj-kopernik.html> [dostęp 21.10.2025 roku].

¹¹ Kopiczko A., *Przyczynek do historii obchodów jubileuszu czterechsetlecia śmierci Mikołaja Kopernika w Prusach Wschodnich*, Komunikaty Mazursko-Warmińskie, Olsztyn 2011 nr 4 (274), s. 625.

¹² Semków J., Wojnowska W., *Piece i kafle ze zbiorów Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku*, 2024, s. 30.

¹³ Kopiczko A., *Przyczynek do historii obchodów ...* op. cit. s.628-629.

Świętego) do Kopernika, posługując się wykazem kanoników na listach zawierających obejmowanie pod opiekę kolejnych ołtarzy.¹⁴ Ten, który należał do Kopernika, znajdował się na liście nr 14, na której były nazwiska kanoników sprawujących opiekę nad tym ołtarzem. Poprzednimi Kopernika byli Jan Rex (zmarły w 1447 roku) i Jan Zanau (zmarły w 1495 roku).¹⁵ Po śmierci Kopernika w 1543 roku, ołtarz przejmowali kolejno Jan Loitsch i Piotr Kostka, którzy wystąpili z kapituły i opuścili Frombork. Następny pochówek przy tym ołtarzu mógł być dokonany w 1608 roku i powinien tam spoczywać Marcin Kołacki, ale jego płyty nagrobnej tam nie ma, znajduje się po stronie północnej przy 3. ołtarzu pod wezwaniem Matki Bożej Bolesnej. Zachowała się jedynie płyta kolejnego kanonika wg tej listy, Andrzeja Zagórnego, który zmarł 1634 roku.

Wszystko to wzbudziło zainteresowanie księdza biskupa dr Jacka Jezierskiego. Po publikacji artykułu pt. „Gdzie jest grób Kopernika?” dr Jerzego Sikorskiego, w którym autor postawił tezę o grobie Kopernika, wskazując na dawny ołtarz Wacława, (obecnie Krzyża Świętego) biskup dr Jacek Jezierski, przyjął tę hipotezę za pewnik. W kwietniu 2004 roku podczas posiedzenia Rady Naukowej Wyższej Szkoły Humanistycznej z Pułtusa (która od lipca 2001 roku miała swój Ośrodek Badawczy we Fromborku,) biskup zaproponował, aby poszukiwaniem grobu Kopernika zajął się wybitny archeolog i mediawista, profesor Jerzy Gąssowski.¹⁶ Profesor tak wspomina rozpoczęcie prac badawczych:

*Gdy ksiądz biskup Jacek Jezierski zwrócił się do mnie, abym podjął się tego zadania, nie widziałem siebie w tej roli. Przede wszystkim nie byłem specjalistą od Kopernika, a próby odnalezienia jego miejsca pochówku podejmowano bezskutecznie od ponad dwustu lat. Nowe światło na tę sprawę rzuciły badania dr Jerzego Sikorskiego z Olsztyna, który jest ekspertem od Kopernika. Sikorski, znając zwyczaj chowania kanoników pod ołtarzami, którymi opiekowali się za życia, był w stanie wskazać miejsce, w którym powinniśmy zacząć nasze poszukiwania.*¹⁷

Przed rozpoczęciem pierwszego sezonu badawczego w 2004 roku najpierw przeprowadzono badania geofizyczne wnętrza katedry. Pomiary te prowadził zespół Przedsiębiorstwa Badań Geofizycznych z Warszawy pod kierownictwem Mirosława Musiatowicza.¹⁸ Pozwoliło to stworzyć mapę wszystkich wkopów grobowych pod powierzchnią posadzki. Następnie przeprowadzono pomiary trójwymiarowej rejestracji wnętrza skanerem laserowym, które prowadził Karol Czajkowski z Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków przy Ministerstwie Kultury. Podczas pierwszego roku badawczego (od 16 do 31 sierpnia 2004) przebadano groby znajdujące się po stronie południowej ołtarza Świętego Krzyża, przesuwając się w kierunku zachodnim. Podczas prowadzonych prac przez archeologów z Instytutu Antropologii i Archeologii Wyższej Szkoły Humanistycznej w Pułtusku nadzorującym

¹⁴ Kokowski M., *Poszukiwanie grobu Kopernika – Refleksje Advocati Diaboli*, 2005, s. 122: „Fundamentalne założenie dotyczące lokalizacji grobu Mikołaja Kopernika bazuje na rozważaniach Prowego [1866] (odb. [1870]), Schmaucha [1938], [1941], Brachvogla [1939], a ostatecznie Sikorskiego [1973a] s. 270-275 (wyd. II [1985] s. 310-317; wyd. III [1999]) i [1973b]”.

¹⁵ Katalog zabytków sztuki: Braniewo, Frombork, Orneta... op. cit, s. 71-75. Płyta Jana Rex'a, zmarłego w 1447 roku, oznaczona w katalogu zabytków numerem 30., znajduje się przed 7 ołtarzem pod wezwaniem świętego Marcina po stronie północnej, Płyta nagrobna Jana Zanau, zmarłego w 1495 roku oznaczona nr 41, znajduje się po stronie zachodniej pod prospektem organowym, a płyta Marcina Kołackiego, zmarłego w 1608 roku, oznaczona w katalogu numerem 28 przed ołtarze Matki Bożej Bolesnej, po stronie północnej. Jedynie płyta Andrzeja Zagórnego, zmarłego w 1634 roku znajduje się przed ołtarze Krzyża Świętego.

¹⁶ Badania były możliwe dzięki pozyskanym przez Akademię Humanistyczną w Pułtusku grantom, przede wszystkim z Fundacji Leopolda Kronenberga, przy Citi Handlowym.

¹⁷ PAP – Nauka w Polsce, *Naukowcy: tajemnica grobu Kopernika – wyjaśniona*, <https://naukawpolsce.pl/aktualnosci/news%2C331442%2Cnaukowcy-tajemnica-grobu-kopernika-wyjasniona.html>, [dostęp 20.10.2025].

¹⁸ G. Pacanowski, M. Musiatowicz, *Zastosowanie metody georadarowej w prospekcji archeologicznej na przykładzie badań w katedrze we Fromborku*, [w:] J. Gąssowski (red.), *Poszukiwanie...*, dz. cyt., s. 41-54.

był prof. Jerzy Gąssowski. Odkrytych grobów było znacznie więcej, niż się spodziewano, niektóre szkielety były przemieszane, a po ocenie antropologicznej nie wskazywały na znajdujące się tam szczątki osobników w wieku około 70 lat. Zdziwiło odkrycie trumny kilkuletniej dziewczynki, a także trumny Andrzeja Gąsiorowskiego, na której znajdowała się cynowa tabliczka z danymi kanonika, zmarłego w 1767¹⁹ roku. Zastanawia, dlaczego kanonika nie złożono do krypty, która była udostępniona już od 1720 roku. Być może kapituła odstępowała od tego zwyczaju na wyraźne życzenie kanonika, który życzył sobie być przy swoim ołtarzu, ale według listy nr 14 nie ma tam jego nazwiska. W drugim sezonie badawczym, (od 8 do 27 sierpnia 2005 roku) przebadano kolejne groby i łącznie odkryto ich 13. Znajdowały się one na niewielkiej powierzchni, a w kilku wypadkach wykopy zakładane w późniejszych latach uszkodziły znajdujące się w tym samym miejscu wcześniejsze pochówki. Prace prowadzili: Beata Jurkiewicz, Jakub Affelski i Grzegorz Mutzolf²⁰. Pod koniec badań, 24 sierpnia 2005 roku w nawie bocznej, pomiędzy filarem, o który opiera się ambona i filarem, przy którym zbudowano ołtarz świętego Krzyża, w pochówku oznaczonym numerem 13 który był najbardziej zniszczony i przekopany innymi grobami, znaleziono czaszkę i rozrzucone kości, które mogły należeć do mężczyzny zmarłego w wieku ok. 60-70 lat.²¹

Znalezisko zostało przekazane do badań antropologicznych, które przeprowadził prof. Karol Piasecki z Uniwersytetu Szczecińskiego i Warszawskiego, wybitny antropolog i specjalista w rekonstrukcjach szczątków ludzkich.

Zastosował metodę morfologiczną i ustalił, że wykopane szczątki należą do mężczyzny w przedziale wiekowym 70-90 lat, poprzez badanie szwów czaszkowych oraz stanu uzębienia. Czaszka posiadała także pewne cechy charakterystyczne: małe wgłębienie na prawym wale oczodołowym czaszki i ślad po uszkodzeniu nosa w młodości, co spowodowało asymetrię komór nosowych.²² Już w listopadzie 2005 zwołano konferencję prasową w Bałtyckim Ośrodku Badawczym, na Wzgórzu Katedralne we Fromborku. Po wystąpieniu prelegentów referujących badania archeologiczne, konferencję podsumowano:

*W porozumieniu z prof. Karolem Piaseckim, po rozpatrzeniu wszystkich okoliczności, wyrażamy przekonanie, iż badana czaszka – z wysokim prawdopodobieństwem – jest czaszką Mikołaja Kopernika.*²³

Czaszkę przekazano do Centralnego Laboratorium Kryminalistycznego Komendy Głównej Policji w Warszawie, a badanie przeprowadził podinspektor Dariusz Zajdel. Dokonał on rekonstrukcji twarzy Kopernika metodą, zwaną dawniej metodą Gierasymowa, a także metodą komputerową.²⁴ Badacz uwzględnił bliznę na czaszce nad prawym oczodołem oraz defekt nosa. Dolna część twarzy została zrekonstruowana bez uwzględnienia żuchwy, bo w wykopie archeolodzy jej nie znaleźli. W porozumieniu z prof. Karolem Piaseckim, Dariusz Zajdel wyraził przekonanie, iż badana czaszka jest czaszką Mikołaja Kopernika. Stopień pewności określał na 97 proc. Gdyby udało się dokonać ostatecznej identyfikacji przy pomocy kodu genetycznego DNA, pewność wzrosłaby do 100 proc.²⁵

¹⁹ Kokowski M., *Poszukiwanie grobu...* op. cit. s. 137. Trumna kanonika Gąsiorowskiego winna znajdować się przy ołtarzu świętej Anny, którym kanonik się opiekował.

²⁰ Morysiński T., *Mikołaj Kopernik...*, op. cit., [dostęp 21.10.2025].

²¹ Gąssowski J., Jurkiewicz B., *The search for Nicolaus Copernicus's tomb*, w: *The search for Nicolaus Copernicus's tomb*, 2006, s. 12 Rysunek przedstawia umiejscowienie wykopu nr 13 uznanego za grób Kopernika.

²² Jezierski J., *Poszukiwanie grobu...* op. cit. s. 231.

²³ Gąssowski J., *Jak odkryto grób Kopernika*, Rzeczpospolita, <https://historia.rp.pl/historia/art9503211-jak-odkryto-grob-mikolaja-kopernika>, [dostęp 20.10.2025].

²⁴ Jezierski J., *Poszukiwanie grobu...* op. cit. s. 231.

²⁵ Morysiński T., *Mikołaj Kopernik...*, op. cit. [dostęp 18.11 2025].

Część środowiska naukowego stawiała poważne zarzuty całemu procesowi poszukiwania grobu a następnie badaniom czaszki Kopernika. Wątpliwości przedstawił m.in. profesor Bogusław Młodziejowski, szef Zakładu Kryminalistyki i Medycyny Sądowej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, który zarzucił pracy podinspektora Zajdla „nadmierną ingerencję wizji artystycznej”, a także dr (obecnie już profesor) Tomasz Kozłowski z Zakładu Antropologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, który podważał między innymi datowanie czaszki, twierdząc, że „szkielet ludzki nie ma ani jednej cechy, która pozwalałaby określić wiek osoby w chwili śmierci z dokładnością do jednego roku”.²⁶ Według prof. Kozłowskiego pomóc w potwierdzeniu datowania odnalezionych szczątków mogłoby badanie kości metodą węgla radioaktywnego C-14. Pozwala ono bowiem dość dokładnie określić, jak stare są kości. Jednak zespół badawczy pod kierownictwem profesora Gąssowskiego nie wyraził zgody na badanie radiowęglowe czaszki.²⁷

Zespół profesora Gąssowskiego postanowił udowodnić autentyczność wykopanych szczątków na podstawie badań DNA²⁸ wśród krewnych Kopernika. Badacze z Muzeum i Instytutu Zoologii PAN w Warszawie (Wiesław Bogdanowicz i dr Marta Gajewska) oraz z Pracowni Genetyki Sądowej Instytutu Ekspertyz Sądowych w Krakowie (dr Wojciech Branicki i dr Tomasz Kupiec) ustalili kod mitochondrialny DNA. Pierwsze poszukiwania skierowano na odnalezienie grobu biskupa Łukasza Watzenrode, wuja Mikołaja Kopernika, który w 1512 roku został pochowany w prezbiterium katedry we Fromborku. Wg opinii dr Jerzego Sikorskiego:

(...) Odnalezienie szczątków wuja Kopernika, pobranie z nich kodu DNA i porównanie z materiałem genetycznym pobranym ze

*szczątków odnalezionych we Fromborku w 2005 r. dałoby stuprocentową pewność, że należą one do Kopernika.*²⁹

W 2006 prof. Tomasz Węclawowicz z Krakowa, rozpoczął badania poszukiwawcze, ale niestety, próba założenia wykopu w miejscu, gdzie znajduje się obecnie ołtarz główny katedry we Fromborku nie była możliwa, ponieważ w czasach, kiedy pochowano biskupa Łukasza Watzenrode w tym miejscu stał dawny ołtarz z 1504 roku, o wiele węższy niż obecny.

Od wybudowania ceglanego prezbiterium w 1342 roku do czasu fundacji nowego, barokowego ołtarza w 1752 roku, w prezbiterium pochowano 8 biskupów prawdopodobnie jak najbliżej polipytyku, przy którym pozostawało dużo wolnej przestrzeni. Biskupa, który zadbał o wykonanie gotyckiego ołtarza, pochowano zapewne jak najbliżej sacrum, dlatego grób Watzenrodego jak i innych biskupów mógł zostać przykryty nowopowstałym, monumentalnym ołtarzem wraz ze schodami wiodącymi na ołtarz i cokołem poprzedzającym schody. Ołtarz gotycki miał szerokość 3,30 m i głębokość 1,28 m., a ołtarz barokowy szerokość 12,4 m, a głębokość 4,76 m. Jeśli w tej przestrzeni istniały wcześniejsze groby lub krypta, zapewne uległy zniszczeniu i zasypaniu w celu wzmocnienia podłoża na posadzce przed ustawieniem monumentalnej, kamiennej konstrukcji. Podczas prowadzenia prac poszukiwawczych, pod schodami wiodącymi na ołtarz odnaleziono fragmenty kamiennych maswerków z okien witrażowych, które zostały złożone pod posadzką, aby wzmocnić podłoże osłabione pochówkami. Skoro nie udało się dotrzeć do pochówków biskupów od strony posadzki prezbiterium, kolejna próba była prowadzona poprzez kryptę kanoniczną. We wnętrzu katedry, w środkowej części prezbiterium znajduje się krypta kanonicka zamknięta płytą kamienną w mosiężnej ramie. To

²⁶ Opoka, *Zagadka czaszki Kopernika*, <https://opoka.org.pl/biblioteka/I/IH/pk200936-frombork>, [dostęp 19.10.2025].

²⁷ Kozłowski T., *Wstrzymać Kopernika! Ad vocem*, „Archeologia” 2009 nr 6(46), s. 38-42.

²⁸ Borawska T., *Mikołaj Kopernik...* op. cit. s. 410.

²⁹ Libudzka, A., *Dr Sikorski: potrzebne są poszukiwania krewnych Kopernika*, Dzieje.pl, <https://dzieje.pl/aktualnosci/dr-sikorski-potrzebne-sa-poszukiwania-krewnych-kopernika>, [dostęp 19.11.2025].

tędy, podczas pochówków kanoników, płytę podnoszono i opuszczano trumnę do krypty, aby następnie poprzez wejście w murze po południowej stronie prezbiterium ustawić ją w odpowiednim miejscu. Wejście zewnętrzne do krypty było po wojnie zamurowane i najpierw należało rozkuć mur, aby dostać się do wnętrza. Będąc w środku próbowano przewiercić się poprzez ścianę krypty kanonickiej, wierząc, że biskupi byli chowani w sąsiadującą z nią w specjalnie dla nich wymurowanej krypcie. Niestety, kolejna próba znalezienia krypty, a tym samym złożonych tam trumien, nie przyniosła żadnego rezultatu.

Dla ostatecznego udowodnienia autentyczności wykopanych szczątków, zespół J. Gąssowskiego kontynuował poszukiwania śladów DNA. Najpierw przeprowadzono badania wśród dokumentów dotyczących krewnych zstępujących Kopernika w linii żeńskiej. Badaczom (prof. Krzysztof Mikulski oraz współpracujące z nim Joanna Jędrzejewska i Anna Stachowska, które przeprowadziły kwerendy nad genealogią mitochondrialną Kopernika) udało się przejrzeć zasoby ksiąg metrykalnych parafii gdańskich XVI-XVIII wieku, krewnych ze strony siostry Mikołaja. Sprawdzono metodą prospektywną trzynaście pokoleń żeńskich, ale badania utknęły jednak bez rezultatu.

Postanowiono przeszukać dokumenty i księgi, które należały do biblioteki Kopernika.³¹ Ponieważ w czasie najazdu szwedzkiego w 1626 roku jego zbiory biblioteczne zostały wywiezione do Szwecji, należało podjąć współpracę z naukowcami z uniwersytetu w Upsali. Szczególne zainteresowanie wywołał przechowywany tam list Kopernika do Bernarda Wapowskiego, na którym znajdowała się plama krwi i należało pobrać próbę z tej plamy, i sprawdzić czy znajduje się w niej DNA.

W międzyczasie sprawy skomplikowały, ponieważ dyrekcja biblioteki w Uppsali nie wyraziła zgody na pobieranie próby z listu i

zamiaru wycięcia części tekstu, tym samym dalsze prace zostały zahamowane.³² Poszukiwania skierowano na przewertowanie innych ksiąg (znajdują się tam 22 tomy) należących w przeszłości do Kopernika. Prof. Goeran Henriksson razem z Marie Allen z Uniwersytetu w Upsali i polskim badaczem prof. Władysławem Duczko z Akademii Humanistycznej najbardziej zainteresowali się *Calendarium Romanum Magnum Johanna Stöfflera* (zm. 1531), z którego bardzo często korzystał Kopernik i tam znaleziono 9 włosów, z których dwa nadawały się do badań genetycznych. Mimo upływu prawie 500 lat udało się wydobyć nieuszkodzony łańcuch DNA w cebulkach włosów. Jego analiza przeprowadzona przez Marie Allen wiosną 2008 roku wykazała, że DNA z dwóch włosów, które znaleziono w *Calendarium Stöfflera*, pasuje do DNA z zęba z czaszki znalezionej w katedrze we Fromborku. Ogłoszono tryumfalnie autentyczność odnalezionych części szkieletu i uznano, że czaszka wydobyta we fromborskiej katedrze należy do naszego wielkiego astronoma.

Po zakończeniu badań i ogłoszeniu wyników, w 2010 roku w siedzibie Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie odbyła się sesja naukowa, w której uczestniczyli przeciwnicy prowadzonych poszukiwań i identyfikacji szczątków wydobytych w 2005 r. w katedrze we Fromborku. Organizatorem sesji był prof. Michał Kokowski z Instytutu Historii Nauki, PAN który odniósł się do badań krytycznie twierdząc, że „badacze popełnili bardzo poważne błędy z zakresu zarówno wiedzy kopernikologicznej, jak i interpretacji wyników analizy DNA”, natomiast dr hab. n. med. Tomasz Grzybowski, prof. UMK z Katedry Medycyny Sądowej Collegium Medicum w Bydgoszczy potwierdził poprawność prowadzonych badań. Ostatecznie nie zakwestionowano weryfikacji genetycznej, a znacząca była także opinia O. Gingericha, który nie negował ustaleń badań

³¹ Dla zachowania bezpieczeństwa ekipy archeologów zachowywały wszelkie wymogi bezpieczeństwa z uwagi na możliwość pozostawiania w krypcie grzybów i mikrobów niebezpiecznych dla życia i zdrowia człowieka.

³² Jezierski J., *Spór wokół grobu i drugiego pochówku Mikołaja Kopernika*. Badania były możliwe dzięki pozyskanym przez Akademię Humanistyczną w Pułtusk grantom, przede wszystkim z Fundacji Bankowej im. Leopolda Kronenberga przy Citi Handlowy.

prof. J. Gąssowskiego i jego współpracowników z innych dyscyplin nauki.³³

Biskup Jacek Jezierski, który był jednym z entuzjastów poszukiwań grobu Kopernika podkreślił, że już czas, aby godnie pochować jednego z największych Polaków, który był kanonikiem kapituły warmińskiej. To tu, w katedrze, modlił się, pracował i to we Fromborku stworzył swoje największe dzieło. Uroczysty pochówek miał być wielkim wydarzeniem dla Fromborka i Warmii. Wydobyte w 2005 roku szczątki w pobliżu ołtarza Świętego Krzyża planowano ponownie pochować w 2010 roku. Przygotowując się do uroczystości, a tym samym do upamiętnienia Kopernika, pod koniec marca 2009 roku kuria ogłosiła konkurs na wykonanie nagrobka. Do konkursu wpłynęło sześć prac. Komisja konkursowa wybrała projekt Polsko-Belgijskiej Pracowni Architektury z Warszawy. Autorami projektu byli Adam Wagner i Dariusz Bodzioch. Nagrobek wykonano z czarnego granitu, przypominającego przestrzeń kosmiczną, a w jego sferycznej płaszczyźnie zostały umieszczone Słońce oraz planety wykonane z mosiądzu. Całość ma 3,8 metra wysokości oraz 80 cm szerokości i jest wkomponowana w filar przy ołtarzu, którym opiekował się Kopernik. Przygotowując się do uroczystości ponownego pochówku Kopernika, na złożenie zachowanych szczątków wykonano niewielką cynkową trumnę, która została umieszczona w sarkofagu z drewna sandałowego, wykonanego według projektu Andrzej Ryczka. Na jednej ze ścian wieka trumny umieszczono portret astronoma, wzorowany na tzw. portrecie gimnazjalnym. Uroczystości pożegnalne Kopernika rozpoczęły się 19 lutego, w Toruniu, w 537. rocznicę urodzin wielkiego uczonego. W tym dniu (Tuba Dei), największy dzwon znajdujący się na wieży bazyliki katedralnej świętych Janów w Toruniu zabrzmiał z okazji wystawienia na widok publiczny szczątków Kopernika. Uroczystości pożegnalne odbywały się w kościele świętych Janów, w tzw. kaplicy kopernikańskiej, gdzie wg

tradycji Kopernik został ochrzczony. Następnie sarkofag przewieziono ją do Olsztyn i w dniu 16 marca 2010 roku pierwsza stacja odbyła się w katedrze świętego Jakuba w Olsztynie. Kolejna, druga stacja znajdowała się na zamku kapituły warmińskiej, obecnie mieszczącego Muzeum Warmii i Mazur. Trumna spoczęła na katafalku w salach nazwanych kopernikowskimi i przez dwa miesiące mieszkańcy i turyści mogli oddawać hołd astronomowi. Peregrynowano z trumną po miastach na Warmii, z którymi związany był Kopernik: wyruszając z Olsztyna, przez Dobrze Miasto, Lidzbark Warmiński, Ornetę, Pieniężno, Braniewo do Fromborka. W dniu 21 maja, po pięciu latach od odnalezienia grobu Kopernika i dwóch latach po ostatecznej identyfikacji szczątków, Kopernik powrócił do Fromborka. Sarkofag ze szczątkami spoczął we fromborskiej archikatedrze i mieszkańcy parafii przygotowali program poetycko-muzyczny zakończony „Hymnem” Juliusza Słowackiego. Była już noc, kiedy otoczyli trumnę i odmówili modlitwę. Następnego dnia, 22 maja 2010 roku rozpoczęły się uroczystości, i do Fromborka przybyli dostojnicy kościoła, kapłani i biskupi z całej Polski, a całej ceremonii przewodniczył abp Józef Kowalczyk, ówczesny nuncjusz apostolski Prymas Polski.³⁴ Przyjechało także wiele zaproszonych delegacji ze świata nauki i kultury, władze samorządowe. Byli obecni rektorzy uniwersytetów i szkół wyższych: Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Akademii Humanistycznej w Puławach, Uniwersytetu Immanuela Kanta w Kaliningradzie (prorektor), był też prof. Owen J. Gingerich z Uniwersytetu Harvarda - najwybitniejszy znawca Kopernika. Przestrzeń nawy głównej wypełniona była po brzegi, a w nawach bocznych ustawiły się poczty sztandarowe szkół którym patronuje Mikołaj Kopernik. Akredytację na transmisję i rejestrację wydarzenia otrzymało wiele stacji TV. Pojawili się także przedstawiciele kilku zagranicznych telewizji. Po ostatniej pożegnalnej modlitwie doczesne szczątki

³³ Borawska T., *Mikołaj Kopernik...*, op. cit. s. 450.

³⁴ Jezierski J., *Poszukiwanie grobu...*, op. Cit. s. 235.

astronoma przenoszone w uroczystej procesji przez nawę główną w katedrze, zostały odprowadzone na miejsce pochówku i spoczęły w miejscu, w którym je znaleziono, tj w najbliższym otoczeniu ołtarza Krzyża Świętego, którym za życia opiekował się Kopernik.³⁵

Podczas pochówku Kopernika Toruńska Orkiestra Symfoniczna, Chór Astrolabium oraz soliści Teatru Wielkiego wykonali Requiem Mozarta oraz Cosmopolis. Okolicznościowy utwór zamówiony przez władze Torunia, wykonano pod batutą kompozytora Krzesimira Dębskiego.

Czy pomnik wystawiono dokładnie w miejscu wiecznego spoczynku uczonego astronoma? Spór naukowców podważający identyfikację odnalezionych w 2005 roku szczątków Kopernika oraz miejsce pochówku z 1543 roku należałoby uznać za kwestię nadal nierozstrzygniętą. Ważne jest, że upamiętnienie Kopernika, który został pochowany w katedrze we Fromborku, zostało dokonane i obecnie można podejść pod wystawiony w 2010 roku pomnik nagrobny, usytuowany obok ołtarza Krzyża Świętego i oddać hołd wielkiemu uczonemu.

Literatura

1. Borawska Teresa (przy współudziale Henryka Rietza) *Mikołaj Kopernik i jego świat. Środowisko. Przyjaciele. Echa wielkiego odkrycia (nadbitka)*, Toruń, 2014, https://kpbc.umk.pl/Content/158692/Licencje_084_08.pdf.
2. Flik Jerzy, *Najstarsze portrety Mikołaja Kopernika jako kanonika fromborskiego i astronoma*, [w:] A. Kopiczko i in. (red.), *Warmińska Kapituła Katedralna*.
3. Gąssowski Jerzy, *Jak odkryto grób Kopernika*, Rzeczpospolita, <https://historia.rp.pl/historia/art9503211-jak-odkryto-grob-mikolaja-kopernika>.
4. Gingerich Owen, *Tajemnica grobu Kopernika*, tłum. J. Włodarczyk, [w:] A. Kopiczko i in. (red.), *Warmińska Kapituła Katedralna, Dzieje i wybitni przedstawiciele*, Olsztyn 2010.
5. Górny Jerzy, *Mikołaj Kopernik kanonik warmiński*, Olsztyn 2010.
6. Jezierski Jacek, *Poszukiwanie grobu, identyfikacja szczątków i powtórny pogrzeb Mikołaja Kopernika*, Nurt SVD 45/1 (129), 229-237, 2011, https://bazhum.muzhp.pl/media/texts/nurt-svd/2011-tom-45-numer-1-129/nurt_svd-r2011-t45-n1_129-s229-237.pdf.
7. Jezierski Jacek, *Podsumowanie badań nad odkryciem i nad identyfikacją grobu Mikołaja Kopernika*, [w:] „Teologia w Polsce”, nr. 2010.
8. Kiełbik Jerzy, *Warmińska Kapituła Katedralna : dzieje i wybitni przedstawiciele*, oprac. A. Kopiczko, J. Jezierski, Z. Żywica, Olsztyn 2010 : [recenzja] *Komunikaty Mazursko-Warmińskie* 4 (274), 2011.
9. Kokowski Michał, *Różne oblicza Mikołaja Kopernika. Spotkania z historią interpretacji*, Warszawa-Kraków 2009.
10. Libudzka Agnieszka, *Dr Sikorski: potrzebne są poszukiwania krewnych Kopernika*, *Dzieje.pl*, <https://dzieje.pl/aktualnosci/dr-sikorski-potrzebne-sa-poszukiwania-krewnych-kopernika>.
11. Mikulski Krzysztof, *Mikołaj Kopernik. Życie i działalność*, Toruń 2009.
12. Morysiński Tadeusz, Zajdel Dariusz, *Mikołaj Kopernik – historia poszukiwań jego grobu we Fromborku*, <https://madeinwm.pl/mikolaj-kopernik-historia-poszukiwan-jego-grobu/>.
13. Opoka, *Zagadka czaszki kanonika*, <https://opoka.org.pl/biblioteka/I/IH/pk200936-frombork>.
14. Pacanowski Grzegorz, Musiałewicz Mirosław, *Zastosowanie metody georadarowej w prospekcji archeologicznej na przykładzie badań w katedrze we Fromborku*, [w:] J. Gąssowski (red.).
15. PAP – Nauka w Polsce, *Naukowcy: tajemnica grobu Kopernika – wyjaśniona*, <https://naukawpolsce.pl/aktualnosci/news%2C331442%2Cnaukowcy-tajemnica-grobu-kopernika-wyjasniona.html>.
16. Piasecki Karol, Zajdel Dariusz, *Badania antropologiczne we Fromborku. Grób nr 13. Rekonstrukcja wyglądu głowy na podstawie czaszki*, [w:] Gąssowski Jerzy, *Poszukiwanie grobu Mikołaja Kopernika*, 2005.
17. Semków Jagoda, Wojnowska Weronika, *Piece i kafle ze zbiorów Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku*, 2024, s. 30.
18. Sikorski Jerzy, *Marcin Kromer a tradycja kopernikańska na Warmii*, [w:] „Studia Warmińskie”, t. 26, 1989.
19. Sikorski Jerzy, *Kanonikat – ołtarz – grób*, 2005, s. 204 – 206.
20. Sikorski Jerzy., *Grób Mikołaja Kopernika w katedrze biskupów warmińskich we Fromborku na tle praktyki grzebalnej kapituły w XV-XVIII wieku*, [w:] J. Gąssowski (red.), *Poszukiwanie grobu Mikołaja Kopernika*, Pułtusk 2005.
21. Szorc Alojzy, *Mikołaj Kopernik. Kanonik warmiński*, Olsztyn 1973.
22. Toruński Serwis Turystyczny, <https://www.turystyka.torun.pl/art/534/gdzie-naprawde-jest-pochowany-mikolaj-kopernik.html>.

³⁵ Jezierski J., *Spór wokół grobu i drugiego pochówku Mikołaja Kopernika*. Badania były możliwe dzięki pozyskanym przez Akademię Humanistyczną w Pułtusk grantom, przede wszystkim z Fundacji Bankowej im. Leopolda Kronenberga przy Citi Handlowy.

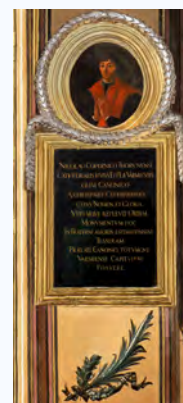
Spis ilustracji do artykułu Tropem Kopernika. Poszukiwania grobu i ponowny pochówek Wielkiego Astronoma.



Il. 1. Epitafium Mikołaja Kopernika we Fromborku wystawione przez biskupa Marcina Kromera w 1581 roku, którego treść przepisał Jan Brożek w 1618 roku. źródło: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Nicolaus_Copernicus_epitaph_Frauenburg.jpg



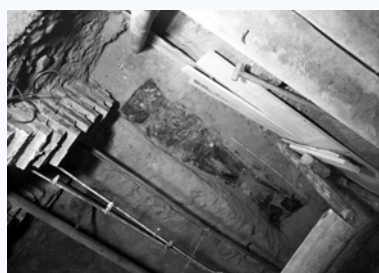
Il. 2. Katedra we Fromborku. Krata wejściowa do Kaplicy Szembeka z 1735 roku, w miejscu, gdzie było zawieszone pierwsze epitafium Mikołaja Kopernika. Fot.: Archiwum Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku



Il. 3. Epitafium Mikołaja Kopernika z 1735 roku na II filarze północnym katedry we Fromborku, ufundowane przez Kapitułę Warmińską z dodanym portretem w 1760 roku. Fot.: Archiwum Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku



Il. 4. Historyk olsztyński, dr Jerzy Sikorski, który udowodnił przynależność ołtarza świętego Wacława (obecnie Krzyża Świętego) do Kopernika. Fot.: Archiwum Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku



Il. 5. Poszukiwanie grobu Astronoma w 1939 roku w katedrze we Fromborku przez badaczy z Uniwersytetu Królewskiego. Fot.: Prusy Wschodnie - Zbiory fotograficzne dawnego Urzędu Konserwatora Zabytków w Królewcu, ISzt PAN, Frombork, 055811



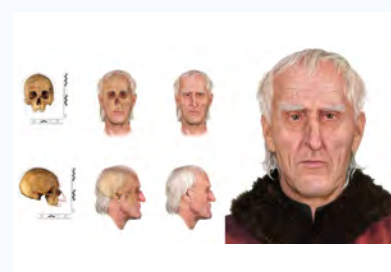
Il. 6. Bazylika archikatedralna we Fromborku, Ołtarz Krzyża Świętego z ok. 1639 roku, który stoi w miejscu dawnego ołtarza świętego Wacława, którym opiekował się Kopernik. Fot.: Archiwum Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku



Il. 7. Prof. dr hab. Jerzy Gąsowski, archeolog, Instytutu Antropologii i Archeologii Wyższej Szkoły Humanistycznej w Pułtusk. Fot.: Archiwum Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku



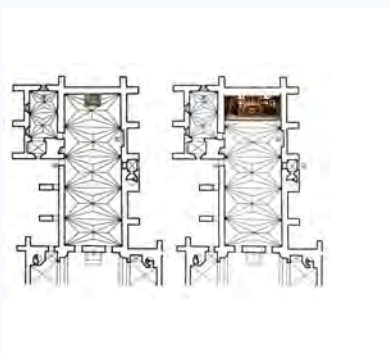
Il. 8. Umiejscowienie pochówków odkrytych podczas wykopisk w latach 2004-2005 w bazylice archikatedralnej we Fromborku. Fot.: Teresa Borawska, Mikołaj Kopernik i jego świat, Środowisko. Przyjaciele. Echa wielkiego odkrycia, 2014, il. 71s. 429



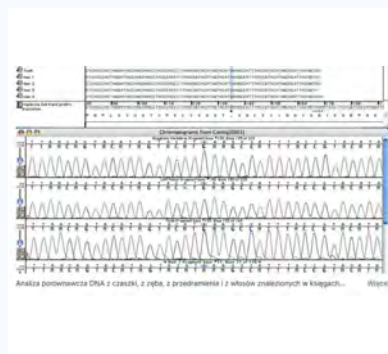
Il. 9. Rekonstrukcja twarzy Kopernika. Źródło: <https://clkp.policja.pl/clk/badania-i-projekty/ciekawe-badania/172502,Czy-tak-wygladal-Mikolaj-Kopernik.html>



Il. 10. Bazylika archikatedralna we Fromborku, prezbiterium.
Źródło: Fot. archiw. MMK we Fromborku



Il. 11. Rzut prezbiterium z wpisaniem ołtarza z 1504 i 1752 roku.
Źródło: Fot. archiw. MMK we Fromborku



Il. 12. Analiza porównawcza DNA z czaszki, z zęba, z przedramienia i z włosów znalezionych w księgach Mikołaja Kopernika, fot: Fundacja Kronenberga. Źródło: <https://tvn24.pl/polska/to-sa-szczatki-kopernika-ra77323-ls3719833>



Il. 13. Odnalezione we Fromborku w roku 2005 szczątki Mikołaja Kopernika.
Źródło: Poślaniec Warmiński, Modlitwa nad trumną kanonika Mikołaja, 8/2, 2010 s. VI



Il. 14. Pożegnanie Mikołaja Kopernika w katedrze świętych Janów w Toruniu, złożenie urny w Kaplicy Kopernikowskiej. 19.05.2010 roku.
Źródło: <https://www.rmfm24.pl/foto/zdjecie,ild,152273,iAld,9265>



Il. 15. Pożegnanie Mikołaja Kopernika przez mieszkańców na Rynku Starego Miasta w Toruniu, 19.05.2010. Źródło: <https://www.rmfm24.pl/foto/zdjecie,ild,152273,iAld,9265>



Il. 16. Pożegnanie Mikołaja Kopernika na zamku kapitulnym w Olsztynie, obecnie Muzeum Warmii i Mazur, Szczątki Mikołaja Kopernika wróciły do Olsztyna, 20.05.2010 roku. Źródło: <https://www.rmfm24.pl/fakty/news-szczatki-mikolaja-kopernika-wrocily-do-olsztyna,nld,242137>



Il. 17. Msza żałobna w katedrze świętego Jakuba w Olsztynie, Kopernik znów pochowany, 20.05.2010 roku.
Źródło: <https://wyborcza.pl/7,75398,7919419,kopernik-znow-pochowany.html>



Il. 18. Frombork, powrót szczątków Kopernika po 467 latach do bazyliki archikatedralnej we Fromborku, 21.05.2010 Źródło: Fot. archiw. MMK we Fromborku



Il. 19. 20. Uroczysta msza święta w katedrze we Fromborku, której przewodniczył ks. abp. Józef Kowalczyk, Nuncjusz Apostolski. 22.05.2010 roku.
Źródło: Fot. archiw. MMK we Fromborku



Il. 19. 20. Uroczysta msza święta w katedrze we Fromborku, której przewodniczył ks. abp. Józef Kowalczyk, Nuncjusz Apostolski. 22.05.2010 roku.
Źródło: Fot. archiw. MMK we Fromborku



Il. 21. Złożenie do grobu sarkofagu ze szczątkami Kopernika przy ołtarzu Krzyża Świętego w katedrze we Fromborku.
Źródło: Fot. archiw. MMK we Fromborku



Il. 22. Po uroczystości pogrzebowej koncert w wykonaniu Toruńska Orkiestra Symfoniczna, Chór Astrolabium oraz soliści Teatru Wielkiego pod batutą kompozytora Krzesimira Dębskiego.
Źródło: Fot. archiw. MMK we Fromborku



Il. 23. Pomnik nagrobny Mikołaja Kopernika w katedrze we Fromborku, autorzy projektu: arch. Dariusz Jan Bodzioch i arch. Adam Wagner.
Źródło: Fot. archiw. MMK we Fromborku